

Marta Drabczuk

Plany rządu ukraińskiego na odbudowę Ukrainy

Już ponad kwartał Rosja prowadzi na Ukrainie wojnę na wyniszczenie. Dewastuje budynki, bombarduje i ostrzeliwuje zajęte miejscowości, minuje, wysadza i pali składy ropy naftowej, zakłady chemiczne, obiekty przemysłowe i zasiane pola. Ukraina zbiera informacje o zniszczeniach, a także pracuje nad minimalizacją strat wojennych oraz planami odbudowy państwa i gospodarki ukraińskiej po zakończeniu inwazji. Obecnie nie jest możliwa precyzyjna ocena strat, ale ich skala jest ogromna, a proces odbudowy państwa będzie długi i kosztowny. Jeszcze trudniejszym wyzwaniem będzie przebudowa gospodarki Ukrainy w oparciu o nowy model gospodarczy, umożliwiający jej powrót na ścieżkę wzrostu gospodarczego.

Usuwanie zniszczeń i zabezpieczenie ocalałych obiektów. Na terenach utrzymanych lub odbitych przez siły ukraińskie rozpoczął się proces „reanimacji” w warunkach wojny – ustabilizowania sytuacji w regionach, przywrócenia do eksploatacji obiektów mieszkalnych i usługowych, zabezpieczenia tego, co pozostało. Jest to przygotowanie do powrotu na te tereny miejscowej ludności oraz podmiotów gospodarczych. Ze względu na migrację wewnętrzną i zewnętrzną dużej liczby kobiet (a także zagrożenie kryzysem demograficznym) oraz spadającą stopę życiową Ukraińców (co drugi Ukraińiec pozostaje bez pracy) rząd dąży do zapewnienia podstaw bytowych. Jest to również przygotowanie do realizacji planu odbudowy w trakcie wojny i po jej zakończeniu. 7 kwietnia 2022 r. premier Denys Szmyhał zapowiedział wykonanie trzyetapowego planu, pomimo trwających działań zbrojnych. Pierwszy z etapów już się rozpoczął – jest to swego rodzaju „sprzątanie” po rosyjskiej dewastacji. Na podstawie podjętej 19 kwietnia 2022 r. uchwały rządu o zatwierdzeniu trybu demontażu obiektów uszkodzonych lub zniszczonych w wyniku zdarzeń nadzwyczajnych, działań wojennych lub terrorystycznych, rozpoczęto prace nad usuwaniem zniszczonych obiektów i gruzów. Rozpoczął się także drugi etap, związany z przywróceniem łączności, dostaw energii elektrycznej, ciepła oraz wody do ok. 1 mln gospodarstw domowych, które zostały odcięte od reszty państwa. Otwarto kilka tymczasowych mostów oraz odnowiono drogi w celu dostarczenia m.in. materiałów budowlanych (m.in. mosty na rzece Teterew pod Kijowem i rzece Irpień, most na trasie Kijów – Żytomierz w Stojance), oczyszczono trasy przejazdu, odremontowano ocalałe obiekty. Saperzy rozminowują okolice, usuwają zniszczony sprzęt wojskowy agresora oraz spalone i ostrzelane samochody cywilne. 1 czerwca 2022 r. zastępca szefa Biura Prezydenta Kyryło Tymoszenko poinformował, że na 45% opuszczonych przez Rosjan terytoriów przywrócono połączenie kolejowe. Placówki medyczne zostały otwarte w 326 miejscowościach, a apteki w ponad 400. W sumie 85% wyludnionych miejscowości powróciło do życia. Te dwa etapy są finansowane z kwoty 1,6 mld UAH, pochodzącej z rezerwy budżetowej (są to środki niewielkie w stosunku do zniszczeń – 400 mln UAH dla obwodu kijowskiego i 200 mln UAH dla Kijowa, po 250 mln UAH dla obwodów sumskiego, czernihowskiego i charkowskiego, 100 mln UAH dla obwodu żytomierskiego). Trzeci etap, najdłuższy i najbardziej kosztowny, będzie polegał na odbudowie całych miejscowości przy zaangażowaniu partnerów zagranicznych.

Plan rządu ukraińskiego na odbudowę. 21 kwietnia 2022 r. prezydent Zełenski powołał Narodową Radę ds. Odbudowy Ukrainy po Skutkach Wojny, na czele której stanęli premier Denys Szmyhał oraz szef Biura Prezydenta Andrij Jermak. Zadaniem Rady jest przygotowanie inicjatyw strategicznych oraz opracowanie propozycji reform priorytetowych i planu działań powojennych na rzecz odbudowy Ukrainy, modernizacji gospodarki, walki z bezrobociem, odbudowy i zachowania obiektów dziedzictwa kulturowego. Tydzień później minister gospodarki Julia Swyrydenko przedstawiła założenia brane pod uwagę przy opracowaniu powojennej mapy drogowej rozwoju państwa. 8 czerwca 2022 r. podczas Ukraine Virtual Investor Conference prezydent Zełenski zaapelował do inwestorów zagranicznych o krótko- i długoterminowe wsparcie Ukrainy. W perspektywie

krótkoterminowej inwestorzy mogą dołączyć do platformy UNITED24, na której gromadzone są środki na natychmiastową pomoc od międzynarodowych organizacji finansowych i humanitarnych, korporacji transnarodowych oraz donacje od osób prywatnych. Długoterminowe wsparcie ma polegać na zakupie obligacji wojennych Ukrainy oraz inwestycjach bezpośrednich. Według Ministerstwa Finansów w pierwszym kwartale 2022 r. Ukraina zaciągnęła pożyczki zagraniczne (od MFW, EBOiR, EBI) na kwotę 162,9 mld UAH (423,2 mld USD), czyli 120% kwoty planowanej na ten okres przed inwazją rosyjską. Dzięki emisji obligacji skarbowych zgromadzono 66,2 mld UAH (największymi właścicielami obligacji pozostają banki ukraińskie 51,17%); w 45 emisjach sprzedano obligacje wojenne na kwotę 79,7 mld UAH.

13 czerwca Rada przedstawiła pierwszy projekt Narodowego Planu Odbudowy Ukrainy po wojnie, który zakłada:

- Pełny dostęp do rynków UE i G7, co ma pomóc producentom wejść do globalnych łańcuchów dostaw. Aby wesprzeć eksporterów ukraińskich, 19 maja 2022 r. Parlament Europejski poparł propozycję Komisji Europejskiej dotyczącą zawieszenia cła na ukraiński eksport do UE od 4 czerwca 2022 r. na rok. Także USA wprowadziły roczny system bezcłowy na ukraińską stal. Cła zniosła również Kanada, ponadto oczekuje się na liberalizację handlu z Wielką Brytanią, Australią czy Japonią.
- Uzyskanie statusu kandydata, a następnie pełne członkostwo w UE. Zakłada się, że istotnym wsparciem powojennym będą fundusze strukturalne UE.
- Budowanie gospodarki na zasadach deregulacji i liberalizacji.
- Utworzenie tras logistycznych w kierunku zachodnim. Rząd pracuje nad zwiększeniem ich przepustowości (m.in. poprzez zmianę rozstawu szyn kolejowych).
- Przejście od eksportu surowców do przetwórstwa w tych branżach, które zapewniają największe dochody z eksportu, w szczególności w rolnictwie i hutnictwie.
- Rozwój krajowego kompleksu wojskowo-przemysłowego. Chodzi zarówno o zakup broni, jak i o produkcję, w tym poprzez transfer technologii wojskowej, która będzie motorem rozwoju cywilnych sektorów gospodarki.
- Zwiększenie niezależności energetycznej, własną produkcję gazu i rozwój energetyki jądrowej.
- Modernizację klimatyczną na zasadach „zielonej gospodarki”.
- Zaangażowanie firm ukraińskich w odbudowę na poziomie co najmniej 60%.

W marcu 2022 r. na podstawie decyzji Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Rada Najwyższa przyjęła ustawę o legalności przymusowej konfiskaty mienia rosyjskiego zlokalizowanego na Ukrainie oraz stanowiącego własność obywateli rosyjskich. 10 maja przyjęto uchwałę o powierzeniu tego mienia Narodowemu Funduszowi Inwestycyjnemu (koordynowanemu przez Gabinet Ministrów) do czasu, aż zostaną określone zasady jego dalszego wykorzystania/zbycia. Ustawa ta wzbudza wiele kontrowersji i wymaga poprawek legislacyjnych.

Wnioski. Już pod koniec marca 2022 r. rozpoczął się proces dokumentacji zniszczeń mienia prywatnego oraz dóbr publicznych. Pomimo przeciągających się działań zbrojnych rząd ukraiński dąży do odbudowy podstaw społeczno-ekonomicznych państwa i gospodarki. Wobec ogromnej i wciąż rosnącej skali zniszczeń przed Ukrainą stoi wyzwanie nie tylko naprawy szkód, ale także budowy nowego modelu gospodarczego, który pozwoliłby na dokonanie skoku technologicznego, zerwanie z postsowieckimi zależnościami gospodarczymi oraz budowanie potencjału wzrostu gospodarczego po zakończeniu wojny. Realizacja tego zadania jest trudna z kilku przyczyn. Po pierwsze, Ukraina powinna przygotować taki model, który będzie zakładał modernizację państwa, oparcie gospodarki na nowych i zielonych technologiach oraz konsolidację wysiłku społeczeństwa i podmiotów gospodarczych (na bazie partnerstw publicznoprawnych). Po drugie, do przebudowy struktury gospodarki, oprócz nakładów finansowych (które Ukrainie obiecują partnerzy zagraniczni w ramach tzw. planu Marshalla), niezbędna będzie ustabilizowana polityka wewnętrzna, w tym polityka społeczna, gospodarcza, energetyczna, transportowa, polityki pracy etc. Po trzecie, Ukraina nie może skupiać się tylko na uzyskaniu statusu kandydata

do członkostwa w UE. Wobec propozycji niektórych europejskich przywódców, którzy wzywają do tego, aby pozwolić W. Putinowi „zachować twarz” kosztem Ukrainy, należy angażować jak największą liczbę inwestorów zagranicznych w proces odbudowy. Do tego niezbędne będą bankowe gwarancje kredytowe dla inwestorów oraz gwarancje rządowe poszczególnych państw, gdyż sąsiedztwo z Rosją nawet po zakończeniu wojny nie będzie sprzyjać bezpiecznemu prowadzeniu działalności na terenach Ukrainy. Największym wyzwaniem gospodarczym będzie przestawienie gospodarki na nowe technologie, a także pozyskanie nowych źródeł surowców i rozszerzenie rynków zbytu oraz włączenie do globalnych łańcuchów wartości. Narodowy Plan Odbudowy Ukrainy ma służyć jako dokument ramowy, który określa kierunki zmian legislacyjnych i reform na kolejne dekady.